

закономірно вважати, що до успішного впровадження процесу медіації в Україні мають бути обов'язково залучені науковці та практичні фахівці із соціальної психології.

1. Озерський І. В. Актуальні проблеми медіації в юрисдикційному процесі України : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. 248 с.
2. Урусова О. Г. Психологічні особливості проведення медіаційної процедури. *Вектори психології – 2016* : матер. Міжнар. молодіжної науковопрактичної конференції (м. Харків, 27 квітня 2016 р.). Харків, 2016. С. 141–143.
3. Tony Whatling. *Mediation Skills and Strategies : practical guide* – London & Philadelphia, 2012. 171 s.

Уляна ШЕМЕТ

здобувачка вищої освіти
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

А. Г. Шиян

старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ТА ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ НА ПІДСТАВІ УГОД ПРО ПРИМИРЕННЯ

Актуальність наукових досліджень інституту угод у кримінальному провадженні зумовлена гуманізацією та демократизацією кримінально-правових норм, тенденцією до розширення використання процедур відновного (реституційного) правосуддя, головною метою якого є створення примирливих умов як для потерпілого, так і підозрюваного чи обвинуваченого.

Роль інституту угод у кримінальному процесуальному праві України, а також проблеми укладення угоди про примирення в кримінальному провадженні досліджували такі вітчизняні науковці, як І. Басиста, М. Вільгушинський, В. Гвоздецький, М. Карпенко, А. Ляш, Н. Неледва, Р. Новак, О. Перепада, Г. Саєнко, М. Сіроткіна, В. Стефанюк, Н. Турман, Л. Удалова, Є. Шаблін, В. Шкелебей, А. Яценко та ін.

З огляду на необхідність узгодження норм кримінального процесуального законодавства України з європейськими стандартами, зокрема в частині пріоритетності охорони, захисту, відновлення прав особи та законних інтересів у кримінальному провадженні, особливої уваги потребують ті положення Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), які визначають договірні засади врегулювання відносин між учасниками кримінального провадження. До того ж окремі проблеми правозастосування, які виникають під час реалізації відповідних положень КПК України щодо угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим, змушують окреслювати питання про необхідність вдосконалення зазначеного інституту, виявлення суперечливих моментів практичної реалізації.

Згідно з КПК України в межах кримінального провадження сторони мають право укладати два види угод – про примирення і про визнання винуватості [1].

Зважаючи на відсутність чіткого визначення законодавством загального поняття угоди про примирення, вітчизняними науковцями запропоновано різноманітні ідеї щодо подолання цієї прогалини. Зокрема, Н. Турман пропонує визначити її як добровільну угоду, яка укладається між потерпілим, підозрюваним чи обвинуваченим за ініціативою цих осіб, змістом якої є перелік дій обвинуваченої особи, спрямованих на найшвидше і повне відновлення прав потерпілого [2, с. 275]. Тобто вона не може бути односторонньою, оскільки саме за попередньою взаємною згодою сторони

домовляються про мирне вирішення конфлікту. Отже, така угода постає важливим інструментом узгодження та забезпечення балансу інтересів учасників кримінально-правового конфлікту.

Порядок укладення угоди про примирення в кримінальних провадженнях науковцями умовно поділяється на 4 етапи: 1) етап ініціювання, на якому присутні лише учасники кримінального провадження (потерпілий, підозрюваний або обвинувачений); 2) етап підготовки та укладення, який охоплює сукупність дій сторін угоди, а також дій інших осіб, які можуть брати участь у примирних процедурах; 3) етап затвердження судом; 4) етап виконання (наслідками невиконання угоди визначено право потерпілого чи прокурора звернутися до відповідного суду з клопотанням про скасування вироку, а також визначена законодавством відповідальність) [3, с. 58].

Аналіз законодавчих норм дає змогу з'ясувати конкретні вимоги до процесуального порядку, який має місце лише за умови наявного повідомлення про підозру та добровільного, двостороннього досягнення згоди на примирення. Коло осіб, яким надається право ініціювати (ними не можуть бути представники обох сторін, адвокати, прокурори, слідчі та ін. особи) та брати участь у проведенні домовленостей (слідчий, прокурор, суд (суддя) такого права не мають) є обмеженим. Суттєвою ознакою угоди про примирення є те, що вона може укладатися в разі вчинення кримінальних проступків, нетяжких злочинів, а також під час здійснення кримінального провадження у формі приватного обвинувачення. Письмовий зміст угоди обов'язково повинен містити основні елементи, які визначені чинним законодавством.

Проте унормування процесуального порядку здійснення кримінальних проваджень на підставі угод про примирення викликає у вітчизняних науковців багато питань теоретичного та практичного характеру, зокрема: а) залишається законодавчо не врегульованим питання щодо дотримання принципу презумпції невинуватості особи під час домовленостей про примирення й укладення угоди, адже ще до моменту винесення обвинувального вироку особа визнає себе винуватою та зобов'язується відшкодувати шкоду [4, с. 12–13]; б) відсутність закріпленого в КПК України учасника кримінального провадження із власним процесуальним статусом (медіатора) [5, с. 11]; в) відсутність у кримінальному процесуальному законодавстві встановленого строку, який надається сторонам на проведення домовленостей та складання й узгодження тексту [6, с. 254]; г) необхідність вдосконалення ч. 8 ст. 474 КПК України у зв'язку з виникненням питання відновлення права осіб про повторне укладення угоди, якщо судом відмовлено в затвердженні угоди про примирення внаслідок смерті потерпілого, яка не пов'язана з вчиненням кримінальним правопорушенням, а також визначення підстав такої можливості [7, с. 213].

Отже, введення інституту кримінального провадження на підставі угод до національного законодавства та його практична реалізація є альтернативним способом вирішення кримінально-правового конфлікту між його учасниками, що свідчить про втілення ідеї відновного правосуддя, прагнення держави у своїй кримінальній політиці відійти від суто каральної реакції на вчинене кримінальне правопорушення. До того ж здійснення цього особливого порядку кримінального провадження спрямоване на зменшення навантаження судової системи загалом, спрощення загальної процедури кримінального провадження, пришвидшення досудового розслідування в діяльності слідчих підрозділів, розширює дію таких засад кримінального провадження, як диспозитивність і змагальність сторін.

Однак для повноцінної реалізації інституту угод наявна необхідність вирішення окремих проблемних питань (вони згадувалися вище), які стосуються недосконалості самих процесуальних норм, що регламентують порядок укладення угод у кримінальному провадженні, а також судової практики здійснення кримінального провадження на підставі угод. Окрім того, особливої наукової уваги потребує питання відмови судом у затвердженні цієї угоди, необхідності визначення підстав для цього.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

2. Турман Н. Поняття та значення угоди про примирення у кримінальному процесі України. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 12. С. 273–277.

3. Давиденко С. В., Боковикова Є. О. Угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим: проблеми вдосконалення правового регулювання. *Форум права*. 2018. № 2. С. 56–65.

4. Гвоздецький В. Д., Ляш А. О. Угода про примирення у кримінальному провадженні: деякі питання правового регулювання та практичного вирішення. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія : Право. 2020. № 1 (21). С. 1–24.

5. Басиста І. В. Практичні проблеми укладення угод про примирення у кримінальному провадженні. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 1. С. 11–19.

6. Литвинчук О. І. Особливості кримінальних проваджень на підставі угод. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2018. Вип. 2 (82). С. 249–257.

7. Неледва Н. В. Деякі проблеми відмови судом у затвердженні угоди про примирення в кримінальному процесі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія : Юриспруденція. 2014. № 9–1. С. 212–214.

Олександр ЯНЧЕНКО

курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів стратегічних розслідувань
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

д-р юрид. наук, проф. **Р. В. Миرونюк**
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

МЕДІАЦІЯ В ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРАХ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ АЛЬТЕРНАТИВНОГО ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ

Медіація – поняття для українського права відносно нове, тому варто дослідити його. Але ми вирішили звузити напрям нашого дослідження і дослідимо це поняття в господарських спорах.

Також варто додати, що хоча поняття відносно і нове, але його застосування є дедалі частішою практикою в сучасному суспільстві, до того ж в господарських справах. Тому актуальністю дослідження є вивчення цього прогресивного методу, який є менш фінансозатратним та таким, що не потребує багато часу.

Насамперед ми дамо визначення самому поняттю «медіація». У Директиві 2008/52/ЄС Європейського парламенту та ради від 21 травня 2008 р. «Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах» зазначена така дефініція:

Медіація – це структурований процес, незалежно від його назви або посилання на нього, за допомогою якого дві або більше сторін спору намагаються самостійно, на добровільній основі, досягти згоди для вирішення спору за підтримки медіатора [1, с. 5].

У господарському процесі це поняття трактують, як альтернативний спосіб вирішення господарського спору, що являє собою структуровану процедуру, яка здійснюється за допомогою медіатора (незалежного, нейтрального та кваліфікованого посередника), який допомагає сторонам самостійно, на добровільній основі, досягти згоди для вирішення спору, що відповідатиме інтересам кожної зі сторін конфлікту [2, с. 4].

Щодо медіації в господарському процесі, то А. Гаврилишин та Т. Симоненко визначають її як альтернативний спосіб вирішення господарського спору, що являє собою структуровану процедуру, яка здійснюється за допомогою незалежного, нейтрального та кваліфікованого посередника – медіатора, який допомагає сторонам самостійно, на добровільній основі, досягти згоди для вирішення спору, що відповідатиме інтересам кожної зі сторін конфлікту [3, с. 2].

Щоб застосувати процедуру медіації, потрібно дотримуватись певних умов, а саме:

- наявність спору;
- незалежне бажання кожної сторони спору про його вирішення шляхом медіації.

Медіація в господарському процесі має певні ознаки. Перша ознака – ця процедура є повністю конфіденційною та добровільною. По-друге, допомогу у вирішенні цього спору сторонам надає незалежний посередник – медіатор. Він